

Rombolás

MAGYARÁZATKÍSÉRLET

Mi, emberek jószerével mindannyian vandálok vagyunk. Méltánytalan a rombolásnak a *homo sapiens*ben mélyen benne gyökerező ösztönéért és öröméért egy germán néptörzset tenni felelőssé, amelyről vajmi keveset tudunk, s amely inkább a mondák, mintsem a valóság birodalmába tartozik.

Lerombolni egy tornyot nagyobb élvezetet okoz, mint fölépíteni. Az építőkockákkal játszó ötéves előre örül a pillanatnak, amikor egyetlen csapással ledöntheti majd a művét. Erre nem valami gonosz szomszéd bujtja föl a gyereket. Csakis magától támad ez a gondolata. A valami létező lerombolását kísérő öröm semmivel nem kisebb annál, mint amellyel létrehozunk valamit. A *homo faber* és a *homo eversor* nem csupán testvérek; e két lélek egyazon kebelben lakik. Az emberek, miként azt történelmük nap mint nap újra bizonyítja, ösztönből cselekszenek.

Ez legtisztább formájában a cezaromán diktátorokban jelentkezik. Szerényebb kifejeződése a közönséges ámokfutó, az öngyilkos merénylő, aki, bár nem minden esetben, de gyakran valamilyen önmagánál hatalmasabb akaratra hivatkozik. Ha nincs módja ölni, tárgyakon éli ki az ösztönét. Hogy egy bútordarabot zúz-e darabokra, egy műalkotást vagy valamilyen templomot, az mellékes. Ő csak azt akarja elpusztítani, amiről úgy gondolja, hogy másként az pusztítaná el őt. A rombolásban lelt öröm, hiába gondolta így Bakunyn és Schumpeter¹, nem mindig teremtő öröm.

Kisebb lépés vezet a pusztítástól az önpusztításig, mint ahogyan azt az egészséges emberelme föltételezi. Az ámokfutók és az öngyilkos merénylők könnyedén megteszik ezt a lépést.

Kettejük közt mindazonáltal olyan különbség van, amelyről hiba lenne megfeledkezni. Míg az első

magányosan hódol a pusztításban-önpusztításban lelt örömeinek, a második olyan közösséget tudhat maga mögött, amely nem csupán támogatja, de nemzi és szüli is őt. Az illető eszmében hívőknek ezt a közösséget, mint egy-egy toronyház-robbantásnál, inkognitóban maradó értelmi szerzők, közvetítők, parancstovábbítók és aktív tettestársak alkotják, no meg a merénylet látványában kedvüket lelő voyeurök, akik, meglehetősen maguk is szívesen vettek volna részt az akcióban, csak kerülni akarnak minden kockázatot.

Ugyanez egészen nagy léptékben is igaz. Nem kell pszichológusnak vagy pszichoanalitikusnak lennünk

ahhoz, hogy megértsük, miért vált ki a háború a legtöbb emberből olyan lelkesedést, amelyre nem talál magyarázatot az ész. E lelkesedés kezdetben nem ismer határokat; de amikor már nyilvánvalóan elkerülhetetlen a vereség, még akkor is folytatják a harcot, míg a pusztítás, negatív utópiaként, teljes nem lesz. Nyilvánvalóan léteznek olyan fajtájú kielégülések, amelyekről sejtelmünk sincs, amíg magunk is meg nem tapasztaltuk őket. Ám elég fölkeresnünk egy játszóteret, hogy felismerjük, mily kevésbé idegenek tőlünk az effajta erőszakos késztetések.

FORDÍTOTTA TATÁR SÁNDOR

JEGYZET

---

1. Joseph Alois Schumpeter (1883–1950) osztrák-amerikai közgazdász-politológus *A gazdasági fejlődés elmélete* című könyvében (1911, átdolg. 1926)

kifejtett teóriája szerint az innováció legfőbb motorja a beállt gazdasági-, illetve versenyegyensúlyt megbontó „teremtő rombolás”.

Példaképekről

„Dr. Meinecke úr példakép-értékűen felelt meg a vizsgán”; „Gyászoljuk Friedrich von Pfannkuchen úrnak, a Szövetségi Érdemkereszt birtokosának elvesztését, aki cégünk igazgatótanácsának tagjaként előrelátásával, fáradságot nem ismerő feladatvállalásával és alkotóerejével teljes személyi állományunk számára példakép volt” – ez egészen úgy hangzik, mintha ezek a példák követésre méltók volnának. Egy példaképet ide, és meg van mentve a pozitivitás!

De mi a helyzet az olyan férfúval, aki – ahogy Ulrich von Hutten mondja – „csak gonoszságban ... hasonlít a példaképére”, aki a leginkább „alávaló példája és rossz példakép volta” által hat? Ritkán eredeti a gonoszság is; nyilvánvalóan ezért nem nélkülözheti a mintákat. Minden közgazdász ismeri a potyaleső típust, és minden bűnügyi szakember a mintamásoló elkövetőt. A hitványságot is tanulni kell. Túlbecsülése lenne az emberi kreativitásnak,

ha azt föltételeznénk, hogy bárki képes lenne a gyilkolást, a mások agyonütését minden alkalommal a nulláról indulva, önerőből föltalálni. Ehhez elődökre van szükség, lehetőleg bizonyos formátummal bíró elődökre, akik tanítómesterek lehetnek. Caesar példaképpül szolgált Napóleonnak, Napoleon Hitlernek, Hitler Szaddám Husszeinek, s még II. Vilmos császár is indíttatást érzett, hogy egyik hisztérikus pillanatában Attiláról vegyen példát.

Adolog természetéből fakad, hogy az epigon nem lehet mindig méltó a mesteréhez. A legnagyobb szörnyetegek között is érvényes a vetélkedés törvénye, minek folytán példaképválasztáskor, ha sehogyan nem tudunk meglenni példakép nélkül, a legnagyobb körültekintés javallott.

„Törekvését, hogy fojtson el minden belülről vezérelt, autonóm életet Oroszországban, egész életében

siker koronázta” – mondja Ricarda Huch I. Miklósról. Ezt ugyanúgy mondhatnók Leninről és Sztálinról is. Ugyanerre irányul Putyin becsvégya is.

„S mivel Nagy Péter cár Nyugatról importálta a civilizációt, csakis a Nyugat lehetett minden Rossz kút-

feje, s ebből ők [a szlavofilek] azt a következtetést vonták le, hogy minden Jónak az orosz nép a letéteményese.” A jóindulatú és megvesztegethetetlen Ricarda bizony ezzel is a fején találta a szöveget.

FORDÍTOTTA TATÁR SÁNDOR

© Weyer Lili